

Inntil Turid Edén var 53 år, trodde hun på myndighetenes løgn om at hun var funnet i en tysk konsentrasjonsleir, og var foreldreløs. Sannheten var at hun var barn av en tysk soldat og en norsk kvinne.

M.H.P. m. 25/4.02

De stjal min sjanse til å treffe mamma

I dag offentliggjøres rapporten som forteller hvordan norske og svenske myndigheter løy om 30 norske krigsbarns bakgrunn for å gjøre dem akseptable for svenske adoptivforeldre.

LARS KLUGE
DAN PETTER
NEEGAARD (foto)
Landskrona

Skal hjem. I Nord-Tyskland, i de første kaotiske ukene etter nazismens sammenbrudd, finner en norsk repat-

«Var død». Turid Edén og hennes adoptivbror Bruno (i midten) var ofte hos bestemor i Jämtland. Bruno var også blant de 30 Fiskeboda-barna. Da moren hans forsøkte å finne ham i 1949, fikk hun beskjed om at han var død. Til høyre kameraten Lenart.

Fratatt identitet

– Fiskeboda-barna mistet en viktig del av sin identitet, sier Lars Borgersrud (bildet) som står bak

rapporten «Overlatt til svenske myndigheter». Han sier det koster i et samfunn hvor meningen med livet i stadig større grad identifiseres med individuelt særpreget

rieringsoffiser 30 norske. Lebensborn-barn på et barnehjem i utkanten av Bremen. De er barn av tyske soldater og norske kvinner. Han starter hjemsendelsen til Norge, via Sverige.

Men vel fremme i Malmö skjer det noe. Transporten stopper opp før den fortsetter til Fiskeboda barnhem ved Katrineholm utenfor Stockholm. De norske barna er ikke lenger på vei hjem. De er isteden blitt forløperen til en planlagt massedeportasjon av «tyskerunger» fra Norge til Sverige. Nøyaktig hvem som grep inn og stanset barna i Sverige, vet vi ikke. Men da de kom til Malmö, var den norske sosialministeren Sven Oftedal i Stockholm.

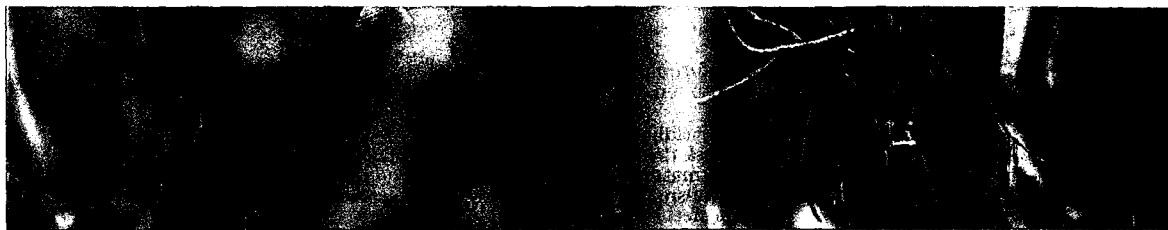
Det er ikke urimelig å tro at han drøftet både massedeportasjonen og de 30 barna som hadde kommet til Malmö, i sine politiske samtaler i den svenske hovedstaden. På Fiskeboda fratras barna sitt norske statsborgerskap og gjøres til overlevende fra konsentrasjonsleirene. I de nye identitetspapirene står det fødested: «okänd», nasjonalitet: «okänd» og i rubrikkene for mors og far navn: «För sv. mynd. okända». Ikke noe av det er sant. Bortsett fra at farens navn, i en del tilfeller, manglet i papirene som fulgte barna.

Forbannet

– Det gjør meg så forbannet. Alle har rett til å vite hvor de kommer fra, sier Turid Edén.

Først nå, 57 år etter at krigen sluttet, avdekkes historien om Turid Edén og 29 andre barna i sin fulle bredde. Forsker Lars Borgersrud ved Institutt for Kulturstudier ved Universitetet i Oslo presenterer i dag rapporten «Overlatt til svenske myndigheter» på Telavågkonferansen på Nordsjøfartsmuseet i Telavåg.

Rapporten viser hvordan norske og svenske myndighe-

Lebensborn. Turid ble funnet på et Lebensborn-barnehjem ved Bremen. Sammen med 29 andre norske barn ble hun deportert til Sverige og adoptert bort som «konsentrasjonsleir-barn». Da hun selv fant frem til sannheten, fikk hun sjokk – og en familie.

ter skapte en løgnhistorie for at den norske staten kunne bli kvitt flest mulig av de 8000 «tyskerungene». Svenske myndigheters motiv var å fremstå som en humanitær stormakt. Borgersrud mener å finne tydelige tegn til at de 30 krigsbarna var tenkt som en forløper til deportasjon av kanskje 1000 norske barn til Sverige. Ikke minst var dette aktuelt etter at planene om å deportere dem til Australia, hadde slått feil.

Ulovlig

Mens barna er på Fiskeboda skaffes adoptivforeldre, men løgnhistorien som var spunnet rundt barna, skapte i flere tilfeller problemer. Enkelte iherdige lokale dommere som skulle godkjenne adopsjonene, fant frem til sannheten, og forsøkte å stoppe ulovlighetene.

Uten at avsløringen ble offentlig kjent eller spredte seg til de andre adoptivforeldrene.

Turid er en helt vanlig jente inntil hun begynner på skolen. Men den første skoledagen forteller læreren de andre barna at Turid er adoptert.

– Hva er adoptert? spør hun når hun kommer hjem. Og dermed kommer historien. Den

adoptivforeldrene kjenner om de døde foreldrene og Turid som ble funnet i leiren.

– For et lite barn var det voldsomt. Jeg prøvde å forestille meg hva som kunne ha skjedd med mine foreldre. Særlig tenkte jeg på mor, på fortvilelsen hun må ha følt da hun forsto at hun skulle dø og ikke kunne gi meg beskyttelse i den grusomme leiren. Senere, i 20-års alderen, så jeg en film fra Auschwitz. Etterpå gråt jeg i fire døgn, forteller Turid.

Mange år senere vokste problemene henne over hodet. Både hun selv og psykologen hennes mente vanskelighetene hadde sterk tilknytning til usikkerheten om hvor hun kom fra, og kverningen rundt hva som kunne ha hendt

i leirene. Da hun etter ti år ble frisk, bestemte hun seg for at nå måtte hun til bunns i dette. Det kunne ikke være umulig å finne ut i hvert fall noe om hvem foreldrene var.

Flere henvendelser til myndighetene fører ingen vei. Men en dag får hun tak i riktig person på det svenske riksarkivet. – Konsentrasjonsleir nei, sier

han. Dere kom ikke fra noen konsentrasjonsleir. Han forteller henne hvordan det virkelig henger sammen. Så starter jakten på søsknene. Hverken norske eller svenske myndigheter kan hjelpe. Frelsesarmeen finner dem på tre uker.

– Jeg var aldri i tvil om at jeg skulle ta kontakt, men var forbedret på at jeg kunne bli avvist. Det ble jeg ikke, sier Turid.

Men muligheten til å møte moren, hadde myndighetene tatt fra henne. Hun døde to år før Turid fant frem til familien.

– Jeg skulle gjerne ha møtt henne. Jeg vet jo ikke om hun ville ha hatt noe med meg å gjøre. Men jeg skulle ønske jeg hadde fått fortalt henne at jeg har det godt, sier Turid.

Heller ikke hennes tyske far, levde lenger. Men hun har fått tre brødre. En norsk og to tyske.

– Min norske bror og jeg har veldig god kontakt. Vi feirer jul sammen hvert år, forteller hun. Språkproblemer gjør at hun ikke har fått den samme kontakten med sine tyske brødre.

– Men de har vært på besøk i Sverige. Og jeg tror de likte seg godt, for de ble her lenge, smiler hun.

Fra sin norske bror har hun fått vite at hun er svært lik deres felles mor. Så nå er det ingen løgn. Nå vet Turid Edén hvor hun kommer fra, og hvem hennes foreldre var. Det føles trygt.

lars.kluge@aftenposten.no

røtter.

– Det spesielle for disse barna var at de ble gjenstand for historieforsking i regi av den svenske stat. Norske myndigheter visste hva som foregikk, og lot det skje. Svenske domstoler forsøkte å stanse rettsovergrepene, men ble overstyrt av sentrale svenske myndigheter, sier Borgersrud.

Han påpeker også de funnene han har gjort i korrespondansen

mellom norske og svenske myndigheter som peker mot at det forelå planer om en massedeportasjon av «tyskerunger».

– Det er ikke vanlig kost i norsk sosialpolitikk at man for alvor diskuterer å ta statsborgerskapet fra tusener av mennesker og deretter deportere dem til utlandet. Et så uhyrlig forslag kan være vanskelig å forstå. Vi står her overfor et kapittel i norsk sosialpolitikk som nesten ikke er berørt av forskning og i litteratur, sier Borgersrud.

Massedeportasjonen ble det aldri noe av fordi svenske myndigheter fikk kalde føtter.

«Grisefeite nazi-bastarder»

Forakt. Sommeren 1945 besøkte den legendariske fotografen Robert Capa barnehjemet Hohenhorst der de norske Lebensborn-barna bodde. Det resulterte i en billedreportasje i LIFE 13. august samme år (faksimile). Vi vet ikke hvem som har ført den i pennen, men hvert ord i reportasjen osrer av forakt mot de små barna. De er feite, forspiste nazi-bastarder som overføres med mat. Turid Edén var en av dem.

LIFE-reportasjen er gjengitt i rapporten til Lars Borgersrud. Mens resten av rapporten omtaler forhold Turid er vel kjent med, var hun uvitende om LIFE-reportasjen, og er forferdelig rystet.

– Hvordan var det mulig? Vi var uskyldige barn, mumler hun.

– Når du ser forakten som var den gang, forstår du at norske og svenske myndigheter måtte lyve om hvor dere kom fra, for å finne noen som ville adoptere dere? – Jeg vet ikke hva jeg skal si. Dette blir litt for mye, sier hun og ser forferdet på bildene av de grøtspisende barna. Etter en liten pause tar hun seg sammen.

– Da jeg to år gammel kom til Sverige, hadde jeg ikke en gang lært å gå. Om det skyldtes underernæring eller understimulering vet jeg ikke. Men jeg kan ikke ha hatt det så bra på barnehjemmet som reportasjen vil gi inntrykk av, sier hun bestemt.